

La festa de moros i cristians

Text de:

Lluís Vidal Pérez

Cronista i Assessor Històric de l'Associació de Sant Jordi d'Alcoi

Sumari

I. Definició i acotació: la variant valenciana de la Festa. **II.** Antecedents remots de la Festa. **III.** La consolidació del model actual. **IV.** La música de moros i cristians, un gènere propi. **V.** Present i futur de la Festa.

I. Definició i acotació: la variant valenciana de la Festa

Si entenem com a "festes de moros i cristians" qualsevol representació festiva en la qual es dona una contraposició mora-cristiana, caben celebracions presents a uns tres centenars de localitats, fonamentalment de tota la Península Ibèrica, però també d'Europa, Amèrica i fins i tot Filipines, és a dir, allà on va arribar la influència hispànica i catòlica. El tret comú a totes elles, com déiem, és la representació teatralitzada d'un enfrontament entre dos bàndols, el moro i el cristià, per tal d'aconseguir una possessió (un castell, una imatge, una donzella...) mitjançant accions i parlaments, tot i que en ocasions es pot prescindir de la paraula.

Però és a la Comunitat Valenciana i en algunes localitats murcianes i castellano-manxegues on, sota aquesta premissa bà-

És a la Comunitat Valenciana i en algunes localitats murcianes i castellano-manxegues on, sota aquesta premissa bàsica, s'aconsegueix major espectacularitat i complexitat, tot participant-hi un major nombre de gent.

sica, s'aconsegueix major espectacularitat i complexitat, tot participant-hi un major nombre de gent. Aquesta variant que podem anomenar "valenciana" es caracteritza també per representar un drama històric, generalment dels temps de la Conquesta, amb pèrdua i recuperació de la plaça per part cristiana, o una ofensa i una revenja en algun cas, però sempre sota l'advocació d'un sant patró i amb un important component lúdic que sol presentar-se en forma de desfilades. Podria dir-se que la Festa està formada, d'una banda, per un component religiós, en vincular-se a una festa patronal amb les consegüents processons, romeries i misses; en segon lloc, per un component històric, en evocar una determinada època amb major o menor fidelitat i realitzar simulacres de batalles, ambaixades, desembarcaments, conversions, despulles, etc.; finalment, el tercer component seria el lúdic, que es compon de dianes, entrades, retretes, ball de banderes, etc. Aquesta triple estructura de la Festa es troba molt diferenciada a Alcoi i la seua àrea d'influència mitjançant la trilogia –dia de les entrades, dia del patró i dia de l'alardo–, mentre que a la resta de localitats està més entrellaçada.

A tot açò cal afegir, com déiem, el seu fort caràcter popular, en participar massivament festers i espectadors de forma conjunta. Els festers formen part de diverses agrupacions anomenades *filaes*, comparses o companyies, dividides en dos bàndols, el moro i el cristià, i gairebé sempre dependents d'una associació o junta encarregada de l'organització dels actes per concessió dels respectius ajuntaments. A més, també participen de forma activa les bandes de música, element indispensable a les desfilades què fins i tot ha generat un repertori propi de pasdobles, marxes mores i cristianes i altres tipus de composicions elaborades expressament per a la Festa.

II. Antecedents remots de la Festa

El naixement de tan particular celebració ha suscitat diverses controvèrsies i disputes, per la qual cosa és convenient buscar els possibles precedents. En primer lloc, s'ha volgut veure en els jocs cavallerescs i les justes que es realitzaven des de l'Edat Mitjana fins al segle XVI, amb presència d'elements moros i cristians, el possible origen de la Festa, però la seua exclusiva vinculació a la noblesa fa difícil suposar que causa-

ra impressió entre el poble pla. En segon terme, s'assenyalen una sèrie d'espectacles o simulacres que se celebraven de forma ocasional per alguna efemèride, habitualment festes reials amb motiu de noces, naixements, coronacions o victòries. El més antic documentat és el de Lleida en 1150, per la unió matrimonial de Peronella i Ramon Berenguer IV que donarà lloc a la Corona d'Aragó, però també en trobem a Ceuta (1303), València (1373, 1586...), Jaén (1463, amb el primer text d'ambaixades conegut), Múrcia (1488), Toledo (1533), Tarifa (1571), Tortosa (1585) i, especialment, el de Dènia de 1599, en honor de Felip III i promogut pel seu privat, el duc de Lerma i marquès de Dènia, del qual va fer narració Lope de Vega al seu poema "Fiestas de Denia al Rey Católico Felipe III de este nombre". Ací ja es dona una batalla simulada amb figurants vestits "a la turca", principalment procedents dels gremis, i amb la conquesta i reconquesta d'un castell, elements presents a la Festa actual, però no deixa de ser una representació ocasional i sense més continuïtat. Finalment, un tercer origen es busca en les comèdies o autos sacramentals amb temàtica de moros i cristians que venien escenificant-se a les esglésies entre els segles XVI i XVIII, en ple esperit de la Contrareforma i amb funcionalitat adoctrinadora, però es tracta d'una vessant culta i literària que, com a molt, es plasmarà a alguns textos actuals, com veurem.

Per tant, encara que es tracte de precedents en els quals d'alguna forma estan presents elements de l'actual Festa, en cap apareix el component popular i religiós imprescindible perquè una celebració d'aquest tipus siga assumida per la població de forma habitual i pervisca fins als nostres dies.

L'origen immediat de la Festa de Moros i Cristians cal buscar-lo en les milícies urbanes conegudes com a "soldadesca", i en la seua vinculació a una festa patronal. Des de la conquesta cristiana de les terres valencianes, les seues costes s'havien vist afectades pels atacs continuats de pirates barbarescos, com ho demostren els successos commemorats a La Vila Joiosa per la victòria sobre el pirata Zalé-Arraez en 1538. Això va motivar successives ordenances reials que regulaven la creació de milícies locals, formades per voluntaris armats, encarregades del socors i la defensa de les poblacions afectades, i agrupades en l'anomenada Milícia General del Regne a partir de 1609. La necessitat de tenir a aquestes tropes entrenades va provocar que, al llarg del segle XVI, aparegueren certàmens de tir, primer

L'origen immediat de la Festa de Moros i Cristians cal buscar-lo en les milícies urbanes conegudes com a "soldadesca", i en la seua vinculació a una festa patronal.

Cal situar la seua aparició a mitjan segle XVII, i es dóna a Alcoi perquè existeix la vinculació de la festa del patró amb uns fets que es remunten als temps de la Conquesta, la qual cosa propicia la simulació de la lluita entre moros i cristians.

de ballesta i després d'arcabús, i que les milícies començaren a participar en celebracions com la del III Centenari de la conquesta de València (1538), en la qual va intervenir el Centenar de la Ploma amb arcabuseria. A Alcoi, que era plaça d'armes i solia acudir en ajuda de les poblacions de la Marina, la soldadesca també venia participant en concursos i exercicis de tir en dates assenyalades, una d'elles amb motiu de la festivitat del patró Sant Jordi, en la qual es commemorava la tradició que li atribuïa la victòria cristiana sobre les tropes musulmanes d'Al-Azraq en 1276. En un acta del Consell local de 1628 s'ordena la reducció de l'ús de pólvora a les festivitats, "exceptuant lo dia de St. Jordi en lo qual dia puga donar la pólvora que acostuma donar als soldats y al alferis per acompanyar la processó de matí y de vesprada". Per tant, i com succeïa al mateix temps en altres poblacions, ja hi ha una participació de l'arcabuseria en les processons, en les quals les tropes reneixen honors mitjançant salves, i apareix un càrrec encara present en l'actualitat, l'alferes, però no es diu res de moros i cristians. Haurà d'arribar el cronista alcoià Vicente Carbonell, qui en la seua obra "Célebre Centuria", publicada en 1672 però referint-se a fets de 1668, relata: "*En cuyo día [de sant Jordi] se haze una regozijada Processión, ilustrándola una compañía de Christianos Moros, y de Cathólicos Christianos, cuyo Alférez es el que elige el Justicia y este el que nombra el Capitán de los Moros [...]. En la tarde se hazen algunos ardidés de guerra, dividiendo la compañía en dos tropas, componiendo la una los Christianos, y la otra los Moros, que sujetos a liciones de milicia se están belicosamente arcabuzeando*". Ja no hi ha dubte, doncs, de l'existència d'una contraposició mora-cristiana vinculada a l'arcabuseria i a la festivitat patronal en 1668, i que es realitza de forma anual. Com que l'acta ja citada de 1628 no reflecteix res d'açò, cal situar la seua aparició a mitjan segle XVII, i es dóna a Alcoi perquè existeix la vinculació de la festa del patró amb uns fets que es remunten als temps de la Conquesta, la qual cosa propicia la simulació de la lluita entre moros i cristians. Això no exclou que hagués pogut servir d'inspiració algun dels precedents abans assenyalat, o que amb el temps incorpore elements de les festes que es feien a Alacant, com veurem, però ací es produirà l'amalgama que tindrà fortuna amb el temps. D'altra banda, aquest origen militar de la Festa explica la presència en l'actualitat de vocables com capità, alferes, sergent, caporal, esquadra, diana, retreta, etc. No obstant això, i tot i que la Festa ja s'anava consolidant, arribada la Guerra de Successió i en prendre Alcoi partit per la

causa austracista, després de la victòria de Felip V a Almansa (1707) es prohibiria l'ús de la pólvora, tot relegant la celebració a Sant Jordi només a l'aspecte litúrgic.

Mentrestant, com assenyalàvem, serà Alacant la que proporcione el model definitiu, com per exemple el simulacre de desembarcament i presa d'un castell, amb moros i cristians, que es realitza a aquesta ciutat en 1698, amb motiu del nomenament de Ramon Perellós com a Gran Mestre de l'orde de Sant Joan de Malta. Novament en 1715 és Alacant la que realitza unes festes amb moros i cristians, en aquesta ocasió en honor de les noces de Felip V amb Isabel Farnese, i una altra vegada apareix un simulacre de desembarcament. La principal novetat és que, al fullet imprès per Andrés Clemente que relata els actes, es diu: *"Allí puestos en Batalla, esperaron a los Moros, que siguieron el alcanze hasta formarse en la misma Plaza a vista de los Christianos. Despreciada por estos la embaxada que dieron los Moros, apelando a las armas se travó el Combate"*. A més de ser una clara referència de l'acte de l'Ambaixada, l'estructura que es descriu, amb ambaixada mora rebutjada i presa del castell, i repetició al revés de la mateixa, és la que encara perviu majoritàriament a la Festa. En 1724, el mateix impressor Andrés Clemente edita el relat de les "Festivas Demonstraciones" que es fan aquest any de nou a Alacant, tot celebrant la coronació de Lluís I, i no només es repeteixen els mateixos actes de desembarcament, ambaixada i presa del castell, sinó que també hi han desfildes realitzades pels gremis i les forces militars, amb presència de vestits diferencials més o menys exòtics i càrrecs festers, sense faltar tampoc les corresponents cerimònies religioses. Pràcticament res diferencia el que feien a Alacant de la Festa actual, excepte l'essencial, és a dir, la identificació amb un símbol històric o religiós que els atorgara continuïtat. Hi han autors que suggereixen la seua representació anual, però en cap moment es documenta en quina data o motiu concret de l'any; són simplement festes ocasionals organitzades pels gremis com a commemoracions reials, pròpies de la fastuositat barroca, però en qualsevol cas, sí proporcionaran el model definitiu per a la festivitat que s'havia interromput en la propera Alcoi i què encara trigaria un temps a reprendre's. També servirien d'exemple per a La Vila Joiosa, ja que de 1753 són les primeres notícies de la celebració del seu famós Desembarcament, tot i que no tindrà continuïtat fins al segle següent.

Pràcticament res diferencia el que feien a Alacant de la Festa actual, excepte l'essencial, és a dir, la identificació amb un símbol històric o religiós que els atorgara continuïtat.

Els alcoians havien aconseguit recuperar l'ús de la pólvora a les seues festes des de 1741, amb "*dos compañías de arcabuceros, una de cristianos y otra de cristianos vestidos de moro*", segons el "Resumen de Antigüedades históricas" o "Cronicón" del pare Picher, tot realitzant també un "*vistoso paseo los capitanes y oficiales militares*" en la vespra del dia del sant, i un simulacre d'assalt i presa d'un castell, prèvia ambaixada fallida, en el tercer dia. Quedava establerta doncs, a grans trets, la trilogia que se celebra a Alcoi a les acaballes del mes d'abril, amb un dia per a les desfilades, un altre per al sant i l'últim per a la batalla d'arcabuseria i les ambaixades, i també es ressenyen actes com la Despulla o figures com el Santó o Papàs –equivalent a la Mahoma– què, tot i desaparèixer de la festa alcoiana, sí tindran fortuna en altres poblacions.

A mitjan segle XVIII trobem a Alcoi, doncs, un model de Festa de Moros i Cristians que configurarà la variant valenciana, i ho fa en gran part per commemorar uns fets històrics concrets, igual que La Vila, mentre que a la majoria de poblacions la festivitat es realitzarà com a "ofrena" al patró o la patrona, tinga o no relació el seu patronatge amb els fets representats.

III. La consolidació del model actual

Arribat l'any 1771, el rei Carles III prohibeix la utilització d'armes de foc a l'interior dels nuclis urbans, la qual cosa suposa una nova suspensió de l'ús d'arcabuseria. Els alcoians, després de diverses peticions, aconsegueixen de nou el permís en 1785, sent extensible aviat a altres poblacions que també festejaven als seus patrons amb pólvora. És per aquesta època quan la soldadesca comença a caracteritzar-se també com a moros i cristians en altres localitats.

Ja en 1747, la propera Benilloba commemora el centenari del patronatge de Sant Joaquim tot simulant una batalla entre els "*Moros, primorosamente vestidos a lo Turco y la Compañia de Christianos*", segons crònica de Ginés Mira, i no falta tampoc l'escenificació d'unes ambaixades. Prompte s'uneixen a aquesta variant poblacions com Biar, Villena, Sax, Onil, Banyeres de Mariola, Xixona, Castalla, Bocairent, Cocentaina, Muro d'Alcoi, Ibi, La Font de la Figuera, Ontinyent, Petrer, La Vila Joiosa, Muxamel, Callosa d'en Sarrià, Monforte del Cid, Elda..., tot i que

en la majoria no es definirà del tot la Festa fins ben entrat el segle XIX. En qualsevol cas, la seua ubicació geogràfica no fa dubtar d'on es troba la zona nuclear de l'origen de la variant valenciana dels Moros i Cristians. A més a més, suprimides les festes reials amb la fi de la monarquia absoluta i desapareguts els gremis amb les noves legislacions liberals –les darreres festes d'aquest tipus a la ciutat d'Alacant són de 1789–, sols quedaran les milícies urbanes com a component bàsic de les companyies morocristianes, i Alcoi, primerenca en la industrialització valenciana, comptarà amb els recursos econòmics que li permetran desenvolupar aquesta particular celebració.

En 1804 es produeix una sol·licitud a l'Ajuntament alcoià per part "*de la filà del Alferes de Moros o Capas Encarnadas*"; fins a aquest moment només es parlava de dues companyies, una de moros i una altra de cristians, però ací apareix un concepte nou, la *filà*. Possiblement, el terme es deriva de la formació de fileres per part dels festers a les desfildades, què en créixer en nombre de components tendrien a la formació de nuclis ja diferenciats de les companyies originals, però que per assimilació mantindrien la denominació de *filà*. El fenomen s'explica també per la pèrdua progressiva de funcionalitat a les milícies, per la qual cosa la Festa es popularitza i ja no estarà exclusivament vinculada a la soldadesca. Aquestes noves agrupacions, les *filaes* o també comparses –terme hui en dia més utilitzat–, començaran a vestir-se i a adoptar noms diferents per diferenciar-se unes d'altres, però sempre sota la pertinença al bàndol moro o al cristià. Les diverses denominacions atendran a molts diversos criteris, com puguen ser els membres fundadors, personatges històrics, colors o materials predominants als vestits, regionalismes espanyols, antics regnes, tribus musulmanes, grups socials, seccions militars, etc., sent freqüents els anacronismes i l'existència de mots idèntics i vestits semblants d'una localitat a una altra.

De 1839 és la primera reglamentació festera coneguda, creada a Alcoi per la Junta de Devots de Sant Jordi, un organisme què existia des del segle anterior i s'encarregava de regular els actes religiosos i festers, antecedent de l'actual Associació de Sant Jordi. Les successives actes ja recullen l'existència de diverses *filaes*, i en 1844 s'estableix un ordre per antiguitat i l'obligació d'exercir els càrrecs festers (alferes i capità) per torns.

La Festa, creació com havem vist de caràcter popular i no erudit, es caracteritzarà al llarg de tot el segle XIX pels seus ana-

Sols quedaran les milícies urbanes com a component bàsic de les companyies morocristianes, i Alcoi, primerenca en la industrialització valenciana, comptarà amb els recursos econòmics que li permetran desenvolupar aquesta particular celebració.

La Festa, creació com havem vist de caràcter popular i no erudit, es caracteritzarà al llarg de tot el segle XIX pels seus anacronismes i la manca absoluta de rigor històric.

cronismes i la manca absoluta de rigor històric, que la farà semblar, en paraules del visitant Llobet i Vall-Ilosera, una "*curiosa y ridícula ensalada*" al conèixer les festes alcoianes de 1853. Mentre els cristians continuaven abillats com l'antiga soldadesca, els moros rebien una clara inspiració turca –en gran part per influència dels mamelucs que vingueren amb els invasors francesos–, a més d'afegir a les seues indumentàries elements propis dels Gastadors militars, com ara barbes, pics i pales, motxilles i davantals de cuir. Però la progressiva implicació de la burgesia industrial a la Festa, ben evident a Alcoi especialment a partir de la celebració del VI Centenari del patronatge de Sant Jordi en 1876, provocarà que els criteris historicistes vagen imposant-se gradualment. Així, a partir de 1888 les reglamentacions exigeixen a les noves *fil·laes* noms relacionats amb els temps de la Conquesta, i des de 1900 dissenys d'indumentàries també concordants amb l'època evocada. I un nou element que havia anat adquirint importància, l'Entrada, servirà per donar especial lluïment a totes les *fil·laes*, amb el consegüent realçament i potenciació dels càrrecs festers.

Així per exemple, en 1903 la *fil·la* Chano alcoiana vist al seu alferes amb un disseny innovador i per primera vegada completament diferent al de la pròpia *fil·la*; l'any següent, i amb motiu de la capitania, la mateixa *fil·la* proposa la introducció de l'anomenat *boato* per donar realçament al càrrec, decisió que obria el camí cap a la fantasia i la creativitat i que es desenvoluparia encara més amb l'aparició, pocs anys després, de les esquadres "de negres" o esquadres especials.

El segle XIX havia conegut la fixació dels textos de moltes ambaixades que hui en dia encara es representen amb molt poques variants, i que es converteixen també en un dels trets més representatius de la Festa de Moros i Cristians.

D'altra banda, el segle XIX havia conegut la fixació dels textos de moltes ambaixades que hui en dia encara es representen amb molt poques variants, i que es converteixen també en un dels trets més representatius de la Festa de Moros i Cristians. Un dels seus orígens es troba a les ja mencionades comèdies religioses o autos sacramentals que, en ocasions, afegien una temàtica morocristiana, com per exemple la "Comedia Poética" de 1588, que acabaria derivant en els actuals "Episodios Caudetanos" i que compta també amb música i cant. Però la seua influència més directa ve dels parlaments, comèdies o farses entre moros i cristians que es desenvoluparen en l'Edat Moderna, com la de Diego de Ornedillo de principis del segle XVIII, "Coloquio al Santo Nacimiento de Nuestro Señor Jesu-Christo entre un Moro y un Christiano", i que encara es man-

tenen de manera semblant a Andalusia i a alguna població valenciana, com les "Relaciones" de Campo Arcis (Requena). En la seua modalitat d'ambaixada, el primer text conegut és la versió antiga del d'Onil –substituït per l'actual en 1848–, típicament barroc, basat en el d'Ornedillo i inspirador de les actuals ambaixades de Villena, Sax i Petrer. És possible que en part fóra utilitzat també a Alcoi, del que es coneixen uns fragments en la "Relación Sucinta" impresa en 1825, abans de la seua substitució per l'actual, datat en 1838 i atribuït al franciscà Francisco Antonio Peydro Jordá, inspirador al mateix temps d'altres textos com el de Xixona. També són ambaixades escrites encara al segle XIX les de Muro (1852), Ontinyent (1860), l'antiga de Callosa d'En Sarrià (1860), Beneixama (1878), Castalla (1879) i Banyeres (1890). Altres més recents però de gran rigor històric serien les d'Elx, Crevillent o El Camp de Mirra, que representa el famós Tractat d'Almizra.

En relació amb les ambaixades, o complementant-les, cal citar actes com el Contraban d'Alcoi o Ibi, l'Ambaixada de Beduïns i l'*Alijo* de la Vila, l'Ambaixada del Tonell de Muro, el Judici del Moro Traïdor de Xixona o Ibi, la Conversió de Villena o les Despulls de Banyeres, Bocairent, Beneixama i Fontanars dels Alforins, tots actes que ja estan presents al segle XIX o al començament del XX. També són peculiars altres com els Desembarcaments de la Vila, el Campello o Santa Pola, l'Aparició de Sant Jordi d'Alcoi, el Ball dels Espies de Biar, la Mahoma de la mateixa Biar, Villena, Bocairent o Beneixama, i el ball de banderes de Caudete, Sax, Villena, Castalla i Onil.

IV. La música de moros i cristians, un gènere propi

Com s'ha vist, durant el segle XIX s'ha anat produint la consolidació i expansió de la Festa, però encara falta un element fonamental: la música. Originàriament es desfilava al so de tabals i dolçaines o píffres i caixes –no oblidem que partim d'un origen militar–, i ja Ginés Mira recollia en la seua cita crònica sobre les festes de Benilloba que *"en la Procession, ivan todos los Soldados con bello, primoroso orden, midiendo sus piés, al compás de Pifanos y Caxas"*, encara en 1747. En 1817 la *filà* Llana d'Alcoi ja es fa acompanyar per la banda del

És en l'últim quart del segle XIX quan, tot coincidint amb la intervenció decidida de la burgesia industrial alcoiana en la Festa, com havem assenyalat, els compositors comencen a rebre encàrrecs de peces escrites expressament per a la Festa.

Batalló de Milicians Nacionals, i en pocs anys la resta de *filas* i altres pobles segueixen l'exemple, però encara s'interpreten marxes militars, pasdobles o peces com masurques, polques, valsos i havaneres. És en l'últim quart del segle XIX quan, tot coincidint amb la intervenció decidida de la burgesia industrial alcoiana en la Festa, com havem assenyalat, els compositors comencen a rebre encàrrecs de peces escrites expressament per a la Festa. És el moment de pasdobles com "La Primera Diana" (1880) o, sobre tot, "Mahomet" (1882), de Juan Cantó Francés, en un procés d'elaboració del què es coneixerà col·loquialment com pasdoble *sentat*, i què podríem considerar ja plenament definit amb l'obra "El Capitán" (1894), de Camilo Pérez Laporta. Però també hi havia en l'ambient musical una inquietud per dotar al bàndol moro amb una música pròpia, possiblement derivada dels diversos experiments orientalitzants i "alhambriques" què desenvolupaven escriptors i compositors espanyols i europeus a sarsueles i òperes. Fins i tot el propi Camilo Pérez s'aproximava amb la seua obra "Benixerrajs" (1904) a d'allò què es buscava, però serà Antonio Pérez Verdú qui encerte amb la seua "A-Ben-Amet" o "Marcha Abencerrage" (1907), considerada la primera marxa mora pel seu ritme més pausat, i què podem apreciar plenament establerta amb "L'Entrà dels Moros" (1914), de Camilo Pérez Monllor. Aquests nous gèneres coneixeran una gran expansió a la primera meitat del segle XX, amb la primacia de compositors alcoians com, a banda dels mencionats, José Espí Ulrich, Julio Laporta Hellín, Evaristo Pérez Monllor o Gonzalo Blanes Colomer.

La música per als moros i cristians, també anomenada música festera, ressorgirà amb nou impuls a partir dels anys 40. Els contestans Gustavo Pascual Falcó, José Pérez Vilaplana o Miguel Picó Biosca, i l'ontinyentí José Mª Ferrero Pastor sobretot, trencaran els motlles clàssics i renovaran les marxes mores. Fins i tot els cristians comptaran amb les seues pròpies peces a partir de l'obra "Aleluya" (1958), de l'alcoià Amando Blanquer Ponsoda, què compositors com el propi José Mª Ferrero o José Mª Valls Satorres acabaran per definir, i què ha estat renovat posteriorment per altres com José Vte. Egea Insa, José Rafael Pascual Vilaplana o Rafael Mullor Grau.

En l'actualitat, tot i ser un gènere quasi exclusivament bandístic, la música de moros i cristians continua en ple desenvolupament, tot originant diverses tipologies no pensades ja

específicament per a desfilars, com puguen ser marxades de processó, himnes, misses, fanfàrries, danses, música descriptiva o incidental, etc.

V. Present i futur de la Festa

La Festa de Moros i Cristians ha conegut a la segona meitat del segle XX la seua gran expansió per terres valencianes, en part per la popularització del trabuc gràcies a una legislació permissiva, també per l'augment de participació gràcies a la incorporació activa de la dona i, sobretot, per la recerca d'incentius per al turisme. És innegable que s'ha convertit en un espectacle d'interès festiu, folklòric, etnogràfic i antropològic que cada vegada implica a més poblacions, tot generant una activitat econòmica i comercial que ha originat una indústria pròpia de dissenyadors, tallers de confecció i de lloguer de vestits, metal·listes, carrossers, grups de dansa, agrupacions musicals... El seu atractiu ha suposat la declaració d'Interès Turístic Nacional per a moltes localitats, i especialment la d'Internacional per a la celebrada a Alcoi i per al Desembarcament de La Vila Joiosa, en 1980 i 2003, respectivament. També és destacable l'activitat intel·lectual i cultural que s'ha desenvolupat al voltant de la Festa: celebració de tres congressos nacionals (Villena en 1974, Ontinyent en 1985 i Múrcia en 2002), un congrés internacional d'ambaixades i ambaixadors (Ontinyent, 2010) i diverses trobades i simposis; publicació anual de revistes que donen cabuda a diversos aspectes historico-culturals de cada municipi; creació de museus festers; concursos de composició, de fotografia, de teatre... i promoció d'activitats de tot tipus per part de les respectives associacions i *filaes* o comparses. A tot açò, cal afegir la constant elaboració de noves peces musicals i la contribució en l'aparició i supervivència de nombroses bandes i compositors, que fins i tot han creat l'Associació de Compositors de Música de Moros i Cristians (ACMMIC). La Festa també compta amb el seu propi organisme des de 1976, la Unió Nacional d'Entitats Festeres de Moros i Cristians (UNDEF), que agrupa actualment a 66 poblacions, tot i que algunes de les més importants, com Alcoi, Ontinyent o Villena, no hi formen part.

Amb tot, l'auge de les entrades o desfilades, o l'interés exclusiu pel reclam turístic, provoca en ocasions que la Festa es desvir-

L'auge de les entrades o desfilades, o l'interés exclusiu pel reclam turístic, provoca en ocasions que la Festa es desvirtue. És innegable el seu component lúdic i festiu, però, com havem vist, és en la commemoració històrica o religiosa on es troba la seua essència i el seu origen; és la distinció que els propis festers realitzen entre “vestir-se” i “disfressar-se”

tue. És innegable el seu component lúdic i festiu, però, com hem vist, és en la commemoració històrica o religiosa on es troba la seua essència i el seu origen; és la distinció que els propis festers realitzen entre "vestir-se" i "disfressar-se", puix que açò últim implica un aspecte més carnavalesc i impropï de la festivitat que venim tractant. D'altra banda, les restriccions legislatives actuals pel que fa a l'ús de la pólvora posen en perill la pràctica que va donar origen a la pròpia Festa, l'arcabuseria, i estan buscant-se fórmules que reconeguen les particularitats d'aquests actes.

En conclusió, la Festa de Moros i Cristians continua viva, tot adaptant-se als temps actuals i superant les dificultats i entrebancs, perquè la seua conjunció d'espectacle, tradició, espiritualitat i divertiment, i el seu immens poder de convocatòria, estan per damunt de les peculiaritats o la idiosincràsia de cada poble. El seu màxim reconeixement es produirà, si arriben a bon fi les gestions que ja s'han iniciat, amb la seua declaració com a Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat per la UNESCO.

Bibliografia:

- AA.DD.: *I Congreso Nacional de Fiestas de Moros y Cristianos*, Caja de Ahorros Provincial, Villena, 1976, 2 vol.
- AA.DD.: *II Congreso Nacional de las Fiestas de Moros y Cristianos*, Congreso, Ontinyent, 1985.
- AA.DD.: *III Congreso Nacional de la Fiesta de Moros y Cristianos*, UNDEF y CAM, Múrcia, 2002.
- BERENGUER BARCELÓ, Julio: *Historia de los Moros y Cristianos de Alcoy*, Imprenta Belguer, Alcoi, 1974.
- BRISSET MARTÍN, Demetrio E.: "Fiestas hispanas de moros y cristianos. Historia y significados", *Gazeta de Antropología*, núm.17, 2001.
- CASTELLÓ CANDELA, Antonio: *Francisco Antonio Peydro y las Embajadas*, Aitana Edicions, Alcoi, 2003.
- ESPÍ VALDÉS, Adrián (coord.): *Nostra Festa*, Associació de Sant Jordi, Alcoi, 1982, 5 vol.
- FERRANDO MORALES, Àngel Lluís: "El paper de la burgesia industrial alcoiana en l'aparició del nou repertori musical per a la Festa de Moros i Cristians", en AA.DD.: *La societat industrial valenciana*, CAEHA i Ajuntament d'Alcoi, 2010, pp. 201-221.
- GONZÁLEZ HERNÁNDEZ, Miguel Ángel: *Moros y Cristianos. Del Alarde Medieval a las Fiestas Reales Barrocas ss. XV-XVIII*, Diputación de Alicante, 1999.
- MANSANET RIBES, José Luis: *La Fiesta de Moros y Cristianos*, Diputación de Alicante, 2007.
- PASCUAL VILAPLANA, José Rafael: *La música de moros i cristians: història, vigència i defensa d'un gènere bandístic*, <http://www.pascualvilaplana.com/articulos/simposium.pdf> (consultat el 28/06/13).